

Valdemar Daa og hans Døtre.

Ved C. Klitgaard.

„Huh-u-uh! fare hen! fare hen!“ sagde Vinden . . ., og saa fór den hen . . .

Der er vel næppe blandt Læserne nogen, som ikke kjender dette Omkvæd, og der er vel næppe nogen dansk Adelsfamilie, hvis Historie er bleven saa vidt og bredt bekjendt og er bleven fulgt med saa megen Deltagelse i alle Samfundslag som den, om hvem H. C. Andersen lod Vinden fortælle saa trist, idet den „fór hen“ — fra Vestjyllands Kyst over Heden og den skovgrønne Kyst, hen over Fyns Land og Storebælt til Sjællands Kyst, hvor Skoven stod med de herlige Ege, i hvis Top den sorte Stok fæstede Bo. Man tør maaske derfor ogsaa antage, at det for mange af dem, der have læst, hvad „Vinden fortæller om *Valdemar Daa og hans Døtre*“, vil være af Interesse at høre, hvad Historien fortæller om dem, thi vi vide jo, at Vinden ikke altid er paalidelig — den hører saa meget, naar den farer hen.

Hvad Valdemar Daa selv angaar, synes det, som om Digteren har holdt sig paa historisk Grund og ikke ladet sin Fantasi bestemme hans Livstragedie; hvad han fortæller er i hvert Fald i det væsentligste i Overensstemmelse med de Efterretninger, vi have om Valdemar Daa fra en Mand, som i sin Barndom kjendte ham, og som kom paa Borreby, medens Valdemar Daa endnu boede der¹⁾, og da dennes Historie i øvrigt er ret vel bekjendt²⁾, skulle vi her indskrænke os til i et kort Résumé at gjengive det vigtigste af hans Biografi.

Han var født 1616 som Søn af Claus Daa til Raunstrup, Borreby m. m. og Ingeborg Parsberg til Bonderup, og efter i 4

¹⁾ Beretningen findes trykt i „Danske Samlinger“ 2, V, 68 ff. Den er uden Aarstal for Affattelsestiden, men er vist nedskrevet 1743 eller 1744, da den anfører Ide Daa som død „for et Aar siden“ (a. St. S. 72), og hun døde sidst i December 1742. Forfatteren omtaler (a. St. S. 69), at han kom paa Borreby som Barn. I „Danske Herregaarde“ 3 Bd. har Tyge Becker benyttet noget af Stoffet, og herfra har Andersen sin Viden, jvf. Andersens „Samlede Skrifter“ XV, 306. ²⁾ f. Ex. Danm. Adels Aarbog 1890 S. 177 og Danske Samlinger 2, V, 68 f.

Aar at have været Hofjunker blev han 1644 Løjtnant ved Rytteriet og 1655 Ritmester i Jylland. Som saadan deltog han i Svenskekrigen 1657—1660, men høstede ikke Laurbær, idet der fortælles om ham, at han, da de danske Tropper flygtede fra Holsten, kom af Sted i en Sko og en Støvle¹⁾.

Allerede 1645 var han i Kjøbenhavn bleven gift med Else Kruse, f. 1627, død 1667, Datter af Jørgen Kruse til Hjermelevgaard, og med hende havde han i Følge Danm. Adels Aarbog 1890, S. 177—178 tretten Børn, hvoraf dog vist kun 1 Søn og 4 Døtre overlevede Faderen, medens de øvrige døde i en ung Alder og uden Afkom.

Efter sin Fader havde Valdemar Daa arvet Bonderup (Lerchenfeldt)²⁾ med Hessel (Gislum Hessel), og ved Broderen Jørgen Daas Død 1652 arvede han Borreby sammen med sin Broder Christian³⁾. De delte Gaarden saaledes, at Valdemar Daa fik Hovedbygningen, til hvilken han byggede en Ladegaard, og Christian Daa fik en anden Bygning i Borggaarden — 2 Lofter høj og forsynet med Taarn og Spir — samt Ladegaarden, men Valdemar Daa, der var meget „storhjærtet“, skjønt han kun var liden af Natur, kunde imidlertid ikke lide, at der var Taarn paa Broderens Bygning, og lod det derfor nedrive en Gang, da Broderen var paa Rejse⁴⁾.

Efter Svenskekrigen 1657—60 fik Valdemar Daa og hans Svigerfader saavel som mange af deres Standsfæller store Pengevanskeligheder, og han maatte da optage Laan hos forskellige mod at give Pant i sine Ejendomme, og tilsidst voxede Gjælden ham over Hovedet. Der fortælles⁵⁾, at han brugte Pengene til sine Guldmagerforsøg, og at han tilsidst levede paa Borreby under saa kummerlige Forhold, at han om Vinteren laa i Sengøn i

¹⁾ Jydske Samlinger II, 6. ²⁾ Kristensen: Lerchenfeldts ældre Historie S. 40 ff. ³⁾ Danske Saml. 2, V. 70, Anm. 3. Broderen Oluf Daa skrev sig dog ogsaa 1664 til Borreby [Danm. Adels Aarbog 1890, S. 176], saa han maa antagelig ogsaa have arvet en Part. ⁴⁾ Danske Saml. 2, V. 71. Hermed kan jævnføres, at i Følge Aalb. Stiftstid. 83 1837 lod Axel Arenfeldt til Basnæs følgende i Sten huggede Linjer opsætte over sin Borggaards Port, idet han dermed hentydede til Valdemar Daa: Ørnen bygger paa højen Hal, Avind ligger i dyben Dal. ⁵⁾ Danske Saml. 2, V, 71.

flere Uger, fordi han ikke havde Brændsel, og hans Kemikalier, som ikke kunde taale Kulde, havde han da hos sig; men mest tragisk lyder det, at han tabte sin Glasbeholder paa Gulvet, just da han til sin store Glæde mente at have fundet „de vises Sten“.

1681 maatte Valdemar Daa lade sine Kreditorer overtage deres Panter; nogle Holstenere — Wolff Blome og Markus Kohlblatts Arvinger — overtog Bonderup, og Ove Ramel fik Indførsel i Borreby, paa hvilken Gaard han tilbød Valdemar Daa at maatte blive som Ven og Broder sin Livstid, „men hand var endnu saa storhjetet, at han vilde icke, men gick til fods fra Borreby med en Kjep i Haanden og sit Alckymiske Glas i Barmen“¹⁾.

Han boede da Sommeren over i et Hus, som han for 10 Mark havde lejet i Smidstrup, og flyttede derefter til Viborg, hvor han vel haabede at kunne finde Udvej til at beholde noget af Bonderup²⁾, men dette mislykkedes, og han havde da ikke andet at leve af end nogle Tiender, som han havde i Fæste af Kronen³⁾. Han døde i Viborg 1691 og blev begravet i Domkirken⁴⁾.

Endnu skal kun erindres om, at Valdemar Daa skal have hugget Egeskoven til Borreby, og at han lod bygge et stort Krigsskib, som han vilde sælge til Kongen; men da Admiralen, som skulde bese Skibet, ikke fik Valdemar Daas sorte Heste i Foræring, kom Handelen ikke i Stand.

Med Hensyn til Valdemar Daas Døtre har Andersen derimod ikke været saa godt underrettet og kunde næppe heller være det, da der paa hans Tid kun vidstes meget lidt om dem; ikke en Gang deres Navne ere helt rigtige, han kalder dem *Ide*, *Johanne* og *Anne Dorthæa*, men det sidste Navn har han vist selv opfundet, thi Valdemar Daa havde ingen Datter af dette Navn.

Naa —, da det jo ikke nytter at forsøge at aflive hende i Utide, eftersom Digteren har gjort hende usaarlig, lade vi hende dø i Fred — i Æventyret — ude paa den store, sorte Hede, hvor kun Storkene vare Vidne til hendes Lidelser.

Men de af Valdemar Daas Døtre, som kom til Skjelsaar

¹⁾ a. St. 72. ²⁾ Se Kristensen: Lerchenfeldts ældre Hist. S. 58. ³⁾ a. St. ⁴⁾ Danske Atlas IV, 6:20.

og Alder vare ellers *Ide Dorte*, *Ingeborg Dorte*, *Johanne Cathrine* og *Lisbet Dorte*. Af disse ville vi omtale Ide Dorte sidst, fordi vi ved mest om hende, og vi begynde derfor med Nummer 2.

Ingeborg (eller Ingeborg Dorte¹⁾) var født 13 Maj 1660 og blev 18 Maj s. A. døbt i Magleby Kirke²⁾. Hun ægtede (efter 6 Febr. 1694) Oberstløjtnant ved det akershusiske Regiment Cort Hartvig von Passow, som døde 12 April 1709 paa Ullensaker, ca. 53 Aar gammel³⁾.

Med ham havde hun antagelig flere Børn, thi i Skiftet efter hendes Søster Ide Dorte⁴⁾ anføres som Arvinger Oberstløjtn. Passows Børn i Ægteskab med Jomfru Daas Søster. Vi kjende dog kun et af disse Børn, nemlig Sønnen Gregers Valdemar v. Passow, f. ca. 1703, død 1761⁵⁾, som 1743 var Kaptajn i det slesvigske National Regiment og da boede i Ærøeskjøbing⁶⁾. Han blev 1739 gift med sin Moders Søsterdatter, Cecilie Elisabeth Scharffenberg, død 1743, som da var Enke efter Oberstløjtnant Henrik zur Hellen, død 1731.

I Følge Meddelelsen om Borreby⁷⁾ blev Ingeborg Daa gift med en Winterfeldt i Fyn, og dette Ægteskab maatte da have fundet Sted efter Passows Død 1709, men sandsynligvis har vor ubekjendte Meddeler husket fejl, thi en saadan Forbindelse kjendes ikke af Personalhistorikerne. „Den ubekjendte“ siger endvidere, at hun døde „for 4 Aar siden“, hvilket vist vil sige ca. 1740, og hun blev altsaa omved 80 Aar gammel.

Johanne Cathrine, den stolte Jomfru, der var skør af Stilk ligesom Moderen, og hvem Andersen lod Vinden expedere ud af Verden, efter at hun forklædt havde taget Hyre hos en Skipper, fik ikke saa romantisk en Skjæbne. Hun var født 1661 den 28 December og blev Dagen efter døbt i Magleby Kirke⁸⁾. Klevenfeldt giver hende paa sin Stamtavle over Familien Daa den Vedtegning, at hun „skikkede sig ilde“, saa paa hende kunde

¹⁾ I Beretningen om Borreby, Danske Saml. 2, V, 72 kaldes hun saaledes. ²⁾ Danm. Adels Aarvog 1890, S. 178. ³⁾ Personalhist. Tidsskr. 4, V, 62. ⁴⁾ Aalborghus m. fl. Amters Skifter, Nr. 112 b. ⁵⁾ Se Personalhist. Tidsskr. 4, V, 62. ⁶⁾ Aalbñ. m. fl. Amters Skifter, Nr. 112 b. ⁷⁾ Danske Saml. 2, V, 72. ⁸⁾ Danm. Adels Aarvog 1890, S. 178.

det nogenlunde passe, hvad der i Æventyret fortælles om Søsteren Ide, at hun blev en Bondes Viv; men forøvrigt skal Historien have haft følgende Sammenhæng.

Johanne Cathrine, hvem Broderen General Gregers Daa¹⁾ vel maatte tage sig af ligesom af hendes ugifte Søstre, skal en Tid have opholdt sig paa Rysensten, som Broderen var kommen i Besiddelse af ved sit Giftermaal. Her stiftede Johanne Cathrine Bekjendtskab med en Johan Trellund af Kallundborg, som beklædte en højere Stilling paa Gaarden, og paa en Rejse, som Jomfruen foretog sig i Aaret 1710, blev hun ledsaget af Trellund. Skjønt Jomfruen da var henimod de 50 Aar, indlod hun sig dog i et saa intimt Forhold til Trellund, at et Ægteskab maatte anses for heldigst, skjønt han jo ikke var af adelig Byrd, og han blev derefter — antagelig ved General Daas Indflydelse — gjort til Auditor og 1711 ansat i Trondhjem, men paa Grund af en Strid med Gejstligheden der, blev han atter fjærnet herfra, og hans videre Skjæbne er ubekjendt²⁾. I Følge Skiftet efter Ide Daa boede Trellunds Enke 1742 i Kjøbenhavn; hendes Mand nævnes heri som Regimentskvartermester og ligeledes i et Skiftet vedlagt tysk Brev fra Kaptejn G. V. v. Passow, dat. 21 Jan. 1743. Ægteparrets „utidige Foster“ var en Søn, som blev Kaptejn, og som var gift med Lavrence Grubbe, Datter af Præsten Didrik Grubbe til Kvislemark og Anne Lisbeth Wind til Gjerdrup.

Lisbet Dorte (Elisabeth Dorte) var født 31 Marts 1663 og blev 16 April s. A. døbt i Magleby Kirke³⁾. Hun ægtede Oberst Herman Nicolai Scharffenberg, der en Tid var Chef for smaa-lenske Regiment, og med ham havde hun 7 (2) Børn⁴⁾, hvoraf

¹⁾ Han blev 23 Dec. 1658 døbt i Magleby Kirke, var 1677 Fændrik, 1684 Kaptejn, 1689 Oberstløjtnant og 1710 Generalmajor. Faldt 20 December 1712 ved Gadebusch og var Slægtens sidste Mand. Han var gift med Johanne Marie Baronesse Ruse til Rysensten, død 17 December 1712, som tidligere havde været gift med Oberstløjtnant Poul Rantzow, død 1765, og Christian Baron Juel til Rysensten, Lundbæk, Pandum m. m., død 1690. 1703 købte Gregers Daa Hald ved Viborg [Danm. Adels Aarvog 1890. S. 177]. ²⁾ Giessing: Jubel-lærere I, 412; jvf. Jydske Samlinger VIII, 56. ³⁾ Danm. Adels Aarvog 1890, S. 178. ⁴⁾ I Krigskancelliets „Refererede Sager“ 1763 ¹⁰/₈ nævnes som Arvinger efter Oberstløjtnant Gregers Valdemar Passow „8 Moders Søskenbørn“; heraf vare de 7 antagelig Lisbeth Dorte Daas Børn med Scharffenberg og den 8de Johanne Catrine Daas Søn med Trellund.

en Del 1743 sagdes at opholde sig i Norge, medens 2 af Døtrene boede her i Landet.

Disse vare:

1. Cecilie Elisabeth Scharffenberg, død 1743, blev 1 Gang gift med Oberstl. Henr. zur Heller, død 1731, og 2 Gang med sin Fætter Gregers Valdemar Passow. Se foran.
2. Christiane (Kirstine) Sophie Scharffenberg, født 24 Maj 1696 og død i Odense i November 1746¹⁾. Hun blev 1730 i Lyngby gift med Major Nicolai Johan Kühle, død 1736, begr. i Paarup Kirke paa Fyn. Denne Kühle, der i Skiftet efter Ide Daa kaldes Oberstløjtnant von Köelen, var født i Stade, hvor Faderen var Borgmester. 1709 var han Auditør i Skaane i Dronningens Livregiment, men 1710 traadte han i i svensk Tjeneste, hvor han forblev, indtil han 7 Januar 1718 blev Kaptejn i Prins Carls Regiment. 1730 den 10 April fik han Afsked som Major paa Grund af Blindhed, og senere boede han paa Ryttergaarden Tarupgaard i Paarup Sogn, hvor han døde.

Ide Dorte var som foran nævnt den ældste af Valdemar Daas fire efterladte Døtre, og hun var født c. 1652. Hun nævnes 1683 som værende hos Faderen i Viborg²⁾, og man tør maaske antage, at hun har været hos ham til hans Død 1691. Blandt Aalborghus Amts Skifter (i Landsarkivet), findes under Nr. 112 b Skiftet efter hende, og deraf saa vel som af nogle vedlagte Breve og andre Papirer kunne vi danne os et lille Billede af de Forhold, hvorunder hun henlevede den sidste Halvdel af sit lange Liv.

Efter Faderens Død har hendes Broder Gregers vel sørget for hende, og efter at han med sin Hustru var kommen i Besiddelse af Lundbæk, overlod han Søsteren en herunder liggende Bondegaard i Vust Sogn (V. Han Herred), og paa denne Gaard, der blev kaldt Vustgaard, og som i Følge Matriklen af 1690 stod for Hk. 8 Tdr. 2 Skp. og havde en Landgilde af 1 Pund³⁾

¹⁾ Hr. Hofjægermester Schøller har velvilligst meddelt mig, hvad her er anført om dette Ægtepar. ²⁾ Kristensen: Lerchenfeldt S. 60. ³⁾ 1 Pund Rug eller Byg var almindeligvis = 2 Tdr. og 1 Pund Havre = 4 Tønder, men Følge en til Ide Daas Skifte hørende Seddel fra Lundbæk Godskontor, udfær-

Rug, 1 Pund Byg, 1 Pund Havre, 1 Lispund Smør og 1 Svin, residerede hun nu Resten af sin Livstid. Vi erfare ikke meget om, hvorledes denne hengled for hende, — om hun førte en stille, tilbagetrukken Tilværelse, eller om hun levede et mere fornøjeligt Liv, men da hendes Midler vare smaa, og da hun dog udadtil maatte hævde sin adelige Byrd, tør det formodes, at hun ikke har kunnet tillade sig mange Adspredelser ud over at besøge de omboende Præstefamilier og maaske de mere velhavende Bønder; dog høre vi, at hun 1714 foretog en Rejse til Sjælland, hvor hun besøgte nogle af sine gamle Bekjendte¹⁾, og nu og da har hun vel ogsaa kunnet gjæste Slægtninge og Standsfæller i Jylland.

Da hendes Broder Gregers 1712 faldt i Slaget ved Gadebusch og hans Hustru ligeledes samtidig afgik ved Døden, mistede Ide Daa sikkert en god Støtte, men 19 Maj 1713 fik hun dog sin Fremtid nogenlunde sikret, idet hun da af Gregers Daas Stedsøn, Baron Ove Henrik Juel, Friherre af Rysensten og Herre til Lundbæk, Pandum m. m. fik Livsbrev paa Gaarden i Vust. Det hedder i Brevet, at han frivilligt og af Kjærlighed for sin gode Faster, velbaarne Jomfru Ide Dorete Daa, har forundt hende i hendes Livstid at besidde Vustgaard, som hun hidindtil har paaboet, kvit og frit for alting og paa samme Maade, som hun har nydt den i hendes Broders, Baronens salig Faders levende Live. Dog skulde hun forderligst give Fæstebrev til en, som kunde antage Gaarden efter hendes Død mod at svare efter Jordebogen; hun maatte vælge hvem hun vilde, og naar hun kunde komme overens med ham angaaende Gaardens Besætning, maatte hendes Efterladenskaber iøvrigt tilfalde hendes Arvinger. „Og paa det min kjære Faster kan have en honet Subsistence, belover jeg hende aarlig fra Lundbæk saalænge hun lever 20 Rixdaler, og for at solecere hende udi hendes klagende Vidtløftighed vil jeg forderligst betale hende . . . 100 Rixdlr. og atter til Snapsting 1715 . . . 100 Rixdlr., om

diget 1723, skulde der i Thy, Aalborg og Mariager Amter erlægges: For 1 Pund Rug eller Byg 2 Tdr. 2 Fk. og for 1 Pund Havre 4 Tdr. 1 Skp. 2 Fk.

¹⁾ Danske Saml. 2, V, 72.

hun Tiden oplever . . .“ Endelig lovede Baronen, at de Karle, hun havde af fremmed Gods, maatte hun give Pas, og de skulde ikke af Baronen tages til Soldaterhold.

Kontrakten bærer Jomfru Ides Paategning om, at hun mod Kvittering har modtaget de 200 Rdlr., saa hun er forhaabentlig for denne Gang kommen ud af sin „klagende Vidtløftighed“, men nogle Aar senere førte hun Proces imod Baronen angaaende Arv efter Broderen Gregers, vistnok fordi hun da atter var kommen i Pengeforlegenhed, thi hun havde tidligere gjentagne Gange givet skriftligt Afkald paa Arv efter ham, saa hendes Fordring kan vel ikke have været meget værd.

Sagen blev i 1722 indanket til Paakjendelse i Højesteret, men det kom dog ikke til Domsafsigelse, idet Parterne den 4 August sluttede Forlig. Det hedder bl. a. heri, at Kancelliraad, Generalfiskal Truels Smit som Fuldmægtig for Baron Juel lovede til førstkommende Mortensdag at betale Jomfru Daa 150 Rdlr. klingende Mønt og desuden her i Kjøbenhavn om nogle faa Dage 50 Rdlr, altsaa ialt 200 Rdlr., og desuden skulde Baronen eller hans Arvinger betale Jomfruen saa længe hun levede en aarlig Pension af 50 Rdlr., regnet fra 1 Maj 1722. Iøvrigt skulde Jomfruen beholde Vustgaard sin Livstid, dog herefter paa den Maaade, at de i Kontrakten af 19 Maj 1713 udlovede 20 Rdlr. aarlig og øvrige Smaaposter udgik, idet Ide Daas Pension jo nu blev forhøjet til 50 Rdlr.

Til Gjengjæld skulde Jomfru Ide med hendes i denne Sag antagne Kurator og Prokurator Hans Henrik Ermandinger frafalde Sagen og Stævningen til Højesteret, for saa vidt den vedkom hende, og da hun baade i sin Broders levende Live — efter at have nydt meget godt af ham — saa vel som efter hans Død havde fraskrevet sig al Arv efter ham, hvilket Afkald hun nu ved dette Forlig yderligere stadfæstede, saa havde hun nu med velbetænkt Hu og Raad frafaldet denne Sag og al videre Arvs Præntion efter sin salig Broder Generalmajor Gregers Daa, hvorimod Baronen skulde holde hende fri for Fru Friherreindens¹⁾ og Generalmajorens Kreditorers Tiltale.

¹⁾ 3: Gregers Daas Hustru og Baronens Moder.

Til en Begyndelse har hun vist selv drevet Gaarden i Vust, men 30 December 1724 fæstede hun den bort til Søren Nielsen af Høje Arup i Tømmerby Sogn paa følgende Betingelser: Hun skulde aarlig have 40 Slettedaler og frit Værelse i Vustgaard, nemlig hele det nordre Stuehus med Loft og Kjælder, og Søren Nielsen skulde holde det forsvarligt i Stand med Tag og Ler. Dernæst skulde hun have Staldrum til 2 Heste og Fæhus til 2 Køer, Huggehuset til „Vognskjul“ for hendes Chaise og det mellemste af „Vognskjulene“ i Vesterhuset til en anden Vogn. Fæsteren skulde levere Straa og Hø til Vinterfoder og forsvarlig Tøjring om Sommeren til Jomfruens Heste og Køer, men hun skulde lade sin egen Karl røgte dem. Endvidere skulde Jomfruen beholde den halve Kaalhave, og Fæsteren skulde holde hende med fornøden Ildebrand af Skod- og Sandtørv. Behagede det Jomfruen at fraflytte Gaarden, skulde hun have 38 Rdlr. Kurant klingende Mønt aarlig, men vilde hun atter bebo Gaarden, skulde det staa hende frit for, og hun skulde da have den ovennævnte specificerede Afgift. Kontrakten er underskrevet til Vit-terlighed af Præsten i Klim Johan Harmens og Monsieur Jens Andersen Thorup.

Skjønt det i Kontrakten synes forudsat, at Søren Nielsen skulde beholde Gaarden saalænge Ide Daa levede, træffe vi dog allerede 1729 en ny Fæster, idet Gaarden den 4 Juni nævnte Aar blev bortfæstet paa samme Betingelser til en Christen Povlsen, og han beholdt den saalænge Jomfruen levede.

2 September 1736 døde Baron Juel, og Jomfru Ide Daa skrev da 11 Januar 1737 til de „respektive ærede Herrer i Lundbæk Stervbo“, at hun formedelst Alderdom ikke selv kunde demonstrere sin Aarsag, men at hun ved et enfoldigt Bud fremsendte sine Præentioner i Stervboet, og hun haabede, at hendes Forvandre paa Lundbæk ikke vilde disputere deres salige Hr. Faders Haand og Højesterettens Forlig og ikke nægte hende de Vilkaar i hendes korte Levnedstid, som hendes salig Broder havde tillagt hende imod, at hun gav Afkald paa Arv. Hun anmoder om, at det forundte Gods ikke maa bortsælges før hun dør, med mindre hun bliver reserveret, hvad hendes Broder og hans

Søn Baronen havde stadfæstet, og da hun nu var i sit 85 Aar¹⁾ og ikke ventede langt Liv, haabede hun, at hendes „kjære ærede Forvandre“ og „højtærede Venner“ vilde imødekomme hendes Ønske.

Der fortælles om hende — som noget for hin Tid usædvanligt —, at hun ikke drak Øl eller Vin, men enten Sødmælk eller — naar hun ikke kunde faa Mælk — Vand²⁾. Tyder hendes Afhold paa, at hun var en lidt egen Person, saa synes det ikke mindre at fremgaa af de Foranstaltninger, hun traf, for at alt kunde komme til at gaa efter hendes Ønske, naar Døden havde lukket hendes Øjne.

Saaledes optegnede hun hvad Løsøre, der skulde findes efter hendes Død, og disse Fortegnelser omskrev hun saa Tid efter anden, naar det gjordes Behov. Den sidste bærer saaledes Paategning om at være omskrevet 30 December 1741, og derefter har hun 11 August 1742 revideret den og tilskrevet „hvad jeg hafver gjort til i dette Aar“. Fortegnelsen, der har til Overskrift: „I Iesu Nafven Memorial paa hvis her findes efter min Død“ lader os faa et lille Indblik i, hvorledes hendes Hjem var udstyret, men da den efter hendes Død afholdte Registrerings- og Vurderingsforretning giver en mere detailleret Beskrivelse af Løsøret, forbigaa vi her Jomfruens Fortegnelse derover og gjør kun følgende Uddrag: Klæderne til min Seng eller Omhænget findes ikke her skrevet, for dem haver jeg givet bort til min Pige og hvad der findes paa den . . . de Klæder, jeg dør i, skal hun ogsaa have, for hun haver troligen opvarlet og tjent mig baade ved Nat og Dag; Her er ingen Morter, den er bortsolgt; Mine daglige Klæder er intet at skrive, for jeg kan ikke vide, hvad Forandringer, der kan blive, inden jeg dør; Tetøj, Glas, Buteller er intet at skrive om, der kan af det blive slagen itu hver Dag; Sibøtter og Spande det er ej heller at skrive om, og det kan falde i Staver og blive øde, deraf kan de tage, hvad forefindes; Gjæld findes en Haandskrift [paa] hos min Søster-

¹⁾ Hun var altsaa ved sin Død c. 90 Aar gl., ikke 80 som anført i Danske Saml. 2, V, 72 og efter denne Kilde i Danm. Adels Aarvog 1890, S. 177.

²⁾ Danske Saml. 2, V, 72.

datter, Sidsel Lisbeth Scharffenberg, som jeg kjendes rigtig ved og skal betales af min Stervbo, her findes og en Seddel paa Kakkellovnen, som jeg har taget Betaling for¹⁾).

Ogsaa drog hun Omsorg for, hvorledes hendes Begravelse skulde foregaa, idet hun traf følgende skriftlige Dispositioner:

„I Iesu velsignede Nafn.

Saa snart Gud haver bortkaldet mig, schal min Pige og Johanne Hansdatter og Biiatte Ide Jensdatter og Anne Mari tage mig af Sengen og lege mig paa en Laai Benck ofuer kled med en Lagen og Puder vnder mit Hofet og Lagen ofuer mig, og Cristen Povelsen at bede Her Hendricks Kiereste²⁾, Sl. Her loehans Encke³⁾ og Vor egen Prestekonne⁴⁾ og Degenkonne, de vilde vmage dem og komme og lige mig i mine Kieste. Jeg saa gierne disse gode Venner fick et tørlig⁵⁾ Moltid Maad fire Retter og Min Søster datter Kristine Sofie Schafenberig heller Sesellia Lijsbet Schafenberig strax for det at vide, saa for om de kand komme, schaffer hun det med alting, som hun best synnes, og at bede min gode Naboe Hr. Hendrich Jespersøn, vor egene Prest og Degen, de vil følge Mit Lig her op til Kircken, huor der blifuer kast Iord paa Mig. Jeg vil ingen Predicken hafue ofuer Mig, saa lafver min Søsterdatter siden det beste hun siønes; dog saa Ieg gierne, at disse gode Venner fick et tørligt Maaltid Mad, og at de vilde bede dise efterschrefuene 8te Mend: 1 Cristen Pouelsøn, 2 Iust Kold, 3 Iens Grafuesøn, 4 Iackob Iusten, 5te Andes Monsen, 6te Niels Crensøn, 7 Laust i Hafuen, 8te Grafues Iensen og 8te vnge Kalle: 1 Niels Iensøn, 2 Iust Iensøn, 3 Greges Cristensøn, 4 Per Iusten, 5 Iens Pouelsøn, 6 Peder Lausten i Hafuen og bege 2 Cristen Pouelsens Kalle og Niels Sørensen og Iens i Hafuen, saa kand de bere Mig, som de sielf siønes at bere Mig i Kiercken. Foreschrefne 18 Personer schal de schaffe Smør, Brød og Ost og Øl og Brendevin inde til Cristen Pouelsens før de berrer mig til Kiercken; entten om Dagen heller 2 Dagen bede dem hid og forschaffe dem eet Maaltid Mad, 4 Retter og Øl og Brende Viin saa møget Behof giøris.

Dette er Min Ville og Begiering, at de med snarreste førre Mig til Vesløs Kiercke⁶⁾ i de Rosenskrans Begrufelse.

¹⁾ Hun havde 1735 solgt sin Kakkellovn for 7 Rdrl. og havde saa lejet den for 2 Mk. dansk aarlig, se senere. ²⁾ Anna Jensdatter de Hemmer gift med Præsten Henrik Jespersen i Tømmerby-Lild. ³⁾ Elisabeth Sophie Blichfeldt, Enke efter Præsten Johan Harmens i Klim. ⁴⁾ Anne Marie Henriksdtr. Jespersen, gift med Præsten Andreas Langgaard i Klim. ⁵⁾ vil vel sige et fuldstændigt Maaltid. ⁶⁾ Kirkebogen for dette Sogn indeholder intet om hendes Begravelse.

Dette forholdtes saa danne efter Min Død, som foreschrefen er. Min Kiste vil ieg hafue ofuertreckt med sort Bai, som findes her. Ide Dorthē Daae.“

Efter at hun saaledes havde beskikket sit Hus, hensov hun endelig Natten mellem 22 og 23 December 1742, og den 24 Decbr. begyndte Øvrigheden at registrere og vurdere hendes Bo, hvilken Forretning fuldførtes den paafølgende 5 Januar af Herredsfogden Severin Bruun¹⁾ med de tiltagne Mænd, Oluf Jensen Vestergaard af Fjerritslev og Gravers Poulsen af Vust, og da der ingen af Arvingerne var til Stede, blev Jens Graversen af Vust antaget som Tilsynsmand paa deres Vegne.

Skifteretten spurgte den afdødes Pige Anne Christendatter, om hun kunde give Oplysning om, hvem Arvingerne kunde være, og hun svarede, at hun ved tidligere Samtaler med den afdøde Jomfru havde hørt, at Jomfruen havde en Søster i Kjøbenhavn, som hed Johanne Cathrine Daa og havde haft til Ægte en Regimentskvartermester Trellund, samt at hun havde en Søsterdatter, som var gift paa Ærøe med Major Passow og en anden Søsterdatter, som var Enke efter Oberstløjtnant v. Köelen, som boede i Fyn paa Torpegaard, hvortil der alt var sendt Bud om Jomfruens Død, og Pigen ventede deres Ankomst for at gelejde den endnu ubegravede salig Jomfru til hendes Hvilested. Desuden sagde Pigen, at Jomfruen havde en Del Arvinger i Norge, men hun kunde ikke navngive dem, dog havde hun hørt, at det var af de Scharffenberger.

I Registrerings- og Vurderingsforretningen anføres bl. a. følgende Indbo²⁾: I Storstuen: 5 Stkr. Kontrafejer af den salig Jomfrus Familie³⁾, 1 stort Spejl med sort Ramme, 1 gl. Slagværk, som gaar i 24 Timer, 1 malet Thebord paa Fod at opslaa, 1 gl. Bord, 1 gammel ruslæders Lænestol, 6 gamle ruslæders Stole, 1 brunmalet Ege-Dragekiste med Messing Beslag, 1 gl. Skjænkeskive med Skab under, 1 lille brunmalet Nøgleskab,

¹⁾ Efter Ordre fra Stiftamtmanden. ²⁾ Listen er hvad Gjenstandenes Antal angaar kun lidet afvigende fra Jomfru Ide Daas Fortegnelse, som foran er omtalt. ³⁾ De vurderedes til 8 Skill. Stk. og solgtes ved Auktionen for denne Pris til Degnen Gravers Jensen i Vust.

1 brunmalet Mælkeskab. Endnu fandtes i Storstuen i den salig Jomfrus Seng efternævnte Sengeklæder, som Pigen sagde, at Jomfruen havde givet hende, og at Beviset herfor tilligemed Specifikation paa Jomfruens Efterladenskaber fandtes i et lidet Skrin som indtil Skifterettens nærmere Eftersyn var forseglet. Pigen sagde ogsaa, at hun skulde have de Sengeklæder, som Jomfruen døde i, men ikke desto mindre optoges disse Poster i Fortegnelsen over Løsøret, og de bestod af: 1 Bolsterdyne bødet med broget Olmerdug, 1 brandgul Bolsterdyne med hvide og blaa Striber, 1 Læder Hovedpude, 1 Olmerdugs-Hovedpude, 1 gammel Olmerdugs Overdyne, 1 Par 2breds hørgarns Lagner, 1 Kattuns Nattrøje, 1 Hørgarns Særk, 1 kramlærreds Halstørklæde, 1 Hyllikhat med Kniplinger, 1 liden slet Hat og 1 damaskes Hue.

I Storstuen stod endvidere en Vindovn paa Jærnfod, hvilken Kakkelovn Jakob Justesen af Vust havde købt af Jomfruen for 7 Rdlr., hvorfor han foreviste Jomfruens udgivne Revers, dat. 24 Marts 1735, men det blev ham forbudt at borttage Kakkelovnen forinden Skifteforvalteren gav Tilladelse.

I *Sengekammeret* fandtes: 1 gl. Ege-Bord paa Fod, 2 smaa Træstole, 1 gl. Snørseng med stribet Omhæng, 4 forskellige Dynere og 2 Hovedpuder og paa Pigernes Seng 2 Dynere og 1 Pude, 1 Slagbænk af Fyr og 1 Kistebænk af Fyr.

Køkkeninventaret bestod af: 1 dybt Tinfad med en Ring, 1 Fiskefad og 2 mindre Fade, alle af Tin; 10 Stk. Tallerkener af Tin, 1 Salsærken¹⁾, 1 Tinøse med Laag, 1 gl. lappet Messingkjedel, 1 Messingpande, 1 gl. Messing-Fyrfad, 1 Kobber-Fyrbækken, 1 stor lappet Jærngryde, 2 mindre Gryder, 1 Bradspid, 1 Trefod og 1 Rist; endvidere fandtes 2 Par Messing-Lycestager, en Del Duge og Salveter samt 6 Forklæder, 9 Særker, 1 dobbelt Hovedkappe med Kniplinger, 1 Kanevas Kappe og 1 stukken Kappe, 3 kreppe Hatter²⁾ og 1 Snip, 3 daglige kram-

¹⁾ ∴: en Sovseskaal [Kalkars Ordbog III, 667]. Den blev kun vurderet til 2 Skill, men ved Auktionen 1 Febr. blev den solgt for 14 Skill, — skulde det maaske være flot at eje en saadan? ²⁾ i Jomfruens Fortegnelse nævnes endvidere 6 Hyllik Hatter med Kniplinger og 6 Nathatter.

lærreds Haandduge og 2 hørgarns Næseduge, 4 Par Halværmmer, en Del Lagner og Pudevaar, 1 lidet beslaget Skrin med Skuffer og 1 lidet indlagt Skrin. En Del af Lintøjet var anvendt til at betrække Borde, Stole, Spejl, Dragkiste og Væggene m. m. med, saalænge Liget stod i Huset.

Jomfruens Gangklæder bestod af 1 gl. sort atlaskes Kantusse, 1 gl. graa damaskes Betiach¹⁾, 1 „bonted Mords“ Skjørt²⁾, 1 gl. „froneles“ Skjørt og 1 gl. brun Kantusse. Endelig forefandtes 1 rød Sten-Thepotte med Tin Laag og 3 Par Porcellæns-Thekopper, samt nogle Tønder, Kar m. v. og 2 Køer.

Vi se altsaa, at den salige Jomfru endnu ikke var begravet 5 Januar 1743, men vi vide ikke, hvornaar Begravelsen fandt Sted. Af et Brev fra Herredsfogden til Stiftamtmandens Fuldmægtig, dat. 21 Januar 1743, erfares, at Jomfruens Arvinger fra Fyn ikke kom til Vust, men havde tilskrevet Pigen, at hun kunde lade og gjøre, som hun kunde forsvare, og da Boet var saa fattigt, at Gjælden antagelig vilde overstige Formuen, henstillede Herredsfogden til Skifteforvalterens Fuldmægtig, at Auktionen snarest afholdtes, og den blev da foretaget 1 Februar og indbragte 91 Rdlr. og 4 Mark.

Dernæst foretoges 29 April 1743 Skiftesamling, hvor der fremkom en Del Kreditorer. Saaledes fordrede Christen Poulsen³⁾ 5 Mk. for sin Ulejlighed, fordi han, da den salig Jomfru var død, rejste til Lundbæk for at give Dødsfaldet tilkjende.

Degnen Gravers Jensen indleverede Regning paa Begravelsesomkostningerne, ialt 37 Rdlr. 1 Mk., Madam Blichfeldt, sal. Hr. Johan Harmens af Klim, krævede 1 Rdlr. for 1 Natbækken, som Jomfruen havde faaet af hende; Mag. Langgard i Klim fordrede 12 Rdl. 1 Mk. og 6 Skill. for 5¹/₈ Td. Rug og 2¹/₈ Td. Byg, som han havde overladt Jomfruen; Jakob Justsen i Vust fordrede Kakkellovnsleje 2 Mk. dansk aarlig i 8 Aar, ialt 2 Rdl. 4 Mk., og Peder Klemmensen ved Thorup Strand gav tilkjende, at Ide Daa efter hendes Bevis af 19¹/₃ 1742 havde oppebaaret en lille Drengs Mødrenearv 3 Rdlr. 1 Mk. 3 Skill., imod at hun

¹⁾ „Som dur intet“ (Jomfruens Fortegnelse). ²⁾ „Med hvide Spinderokkesnore belagt“ (Jomfruens Fortegnelse). ³⁾ Fæsteren af hendes Gaard.

havde forbundet sig til at forsyne Drengen — Niels Pedersen Høeg — efter hans afdøde Moder, men nu da Frøkenen var død og hendes Forskrivning i saa Maade fejlede, haabede Manden, at Skifteretten vilde godtgjøre Barnet dets Arv. Endelig mødte Ide Daas 2 Piger med Fordring paa Løn for 1 Aar, nemlig 3 Rdl. 2 Mk. hver, og Pigen Anne Christensdatter begjærede at maatte faa udleveret det Sengetøj m. v., som hende var testamenteret af den afdøde.

Ved denne Skiftesamling mødte der heller ingen af Arvingerne, og de bleve derefter gennem Bekjendtgjørelse i de danske Aviser under Dato 31 Maj, 3 Juni og 7 Juni indkaldt til at give Møde d. 28 August 1744, men der var jo intet at reise efter, saa det var forstaaeligt, at de udeblev.

Da Skifteomkostningerne og Begravelsesomkostningerne samt de øvrige privilegerede Fordringer vare dækkede, blev der ved Skiftets Slutning 9 Oktober 1744 kun 10 Rdl. 1 Mk. 12 Skill. igjen, som repareredes mellem de øvrige Kreditorer, saaledes at de fik lidt over 50 %, — havde Digteren vidst det, havde han sikkert fældet en Taare af Medynk med den fattige Dreng, hvis lille Mødrenearv paa denne Maade blev halveret.

— — —

Dette er, hvad Historien beretter om Valdemar Daas og hans Døtre, særlig om den „liden Ide“, hvis Drømmeslot jo forsvandt; men hun „forvandt det, for hun maatte forvinde det“.
